

275073

ERDÉLY

AZ ERDÉLYI NÉPI KÁRPÁT EGYESÜLET FOLYÓIRATA

XLII. ÉVFOLYAM

6.
SZÁM

1945 OKTÓBER HÓ

Főszerkesztő

VÁMSZER GÉZA

Felelős szerkesztő

WOLFF SÁNDOR

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MINERVA IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
CLUJ-KOLOZSVÁR, BRASSAI-UTCA 7.

ERDÉLY

AZ ERDÉLYI NÉPI KÁRPÁT EGYESÜLET HAVI FOLYÓIRATA

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvár, Jókai-utca 2. II. em.

Előfizetési ára 1945 május—december havára 1500 lej, május—augusztus havára 750 lej. Az egyesület tagjainak ugyanarra az időre 1000, illetőleg 500 lej. — Egy-egy szám bolti ára 200 lej.

TARTALOM

Vámszer Géza: Erdélyi néprajz	73
Holló Ernő: Nyárvégi séta a csikzsögödi Vár- hegyre	75
Incze Andor: A folyóvölgyek kialakulása	78
Czirják Károly (Marosvásárhely): Hogyan lettem természetjáró	81
Ifj. Kós Károly: Viski Károly	83
Ifj. Xántus János: Turista notesz	84

H Í R E K

K. Kovács László: A hóstátiak temetkezése (T. J.) A S. K. V. föloszlatása — A csiki menedékházak	86
---	----

EGYESÜLETI ÉLET

Turista-élet Marosvásárhelyt — Beküldött pályamunkák — Szeptemberi kirándulások	87
---	----

Szerkesztői üzenetek (A boríték 3. lapján)

ERDÉLY

AZ ERDÉLYI NÉPI KÁRPÁT EGYESÜLET FOLYÓIRATA

FŐSZERKESZTŐ: VÁMSZER GÉZA • FELELŐS SZERKESZTŐ: WOLFF SÁNDOR

Erdélyi néprajz

Hegyi túrája előtt és után a természetjáró gyakran megy falvakon keresztül. Így érthető, hogy a legtöbb nyitott szemmel járó turistát érdeklí a falu élete, a falu népe és annak készítményei, használati tárgyai. S valóban a legtöbb falu — főként nálunk Erdélyben — sok látnivalót nyújt a maga változatosságában. De fordítva is áll a tétel, — legalább itt Erdélyben —, hogy a legtöbb falu szép és megkapó tájba van beleillesztve. A falunak e kettősségéből következik, hogy az erdélyi természetjáró könnyen válik néprajzossá, az erdélyi néprajzos pedig természetjáróvá.

Ez a szoros kapcsolat a néprajz és a turistáskodás között visszatükröződött az elmúlt évtizedekben folyóiratunk hasábjain is, mert sűrűn találunk benne néprajzi, népművészeti tárgyú tanulmányokat, cikkeket, adatgyűjtéseket, részben szakemberek, részben egyszerű turisták tollából.

Idővel azonban mind több és több szaklap állott a néprajzosok rendelkezésére s ezért az utóbbi években már ritkultak az „Erdély”-ben a néprajzi vonatkozású cikkek.

Most ismét megkérjük néprajzosainkat s általában az erdélyi falusi nép életével foglalkozó szakírókat, hogy észrevételeiket, gondolataikat, apróbb gyűjtéseiket folyóiratunk hasábjain tegyék közzé. Legfeljebb az a kívánságunk, hogy közleményeik ne legyenek elvont tárgyúak, ne legyenek túlságosan részletezett, hosszú, csak szakembereket érdeklő cikkek, inkább a turistákat általánosságban érdeklő s túráik közben rövid idő alatt is észlelhető dolgokra (elsősorban a pásztorkodás, az erdő- és mezőgazdálkodásra) vonatkozó feljegyzések, fényképfelvételek, rajzok. Olyanok tehát, amelyek révén turistáinkat fokozatosan minél nagyobb számban ránevelhetjük a néprajzi gyűjtő-munkára. Ezzel a munkánkkal a város és a falu közeledését is szolgálunk, másrészt értékes adatokat gyűjtve szakembereinknek is segítségére lehetnénk.

De mind e munkánk közben ne feledjük el a következőket sem. Nemcsak folyóiratunk címe „Erdély“, hanem Erdélyben is élünk, ahol hosszú évszázadokon át három nép élt egymás mellett és sok helyt még összekeveredve, sőt összeházasodva is. E tényben benne va már az az igazság is, hogy e három nép az idők folyamán sok mindent adott át és vett át egymástól, az építkezés, a népviselet, az egyházi és világi népszokások, a tánc, stb. terén.

Munkánk közben keressük tehát azt is, ami közös bennük, azt is, ami az erdélyi népeket összehozta s ne csak azt, ami külön sajátjuk és ami őket egymástól elválasztotta. Éppen ezért néprajzi érdeklődésünk ne korlátozódjék csak a magyar, csak a székely népre és alkotásaikra, miként kirándulásaink sem vezetnek csupán magyarul területeken és falvakon keresztül. Ne idegenkedjünk tehát a másik nép lelkületét, népi alkotásait megismerni és legyünk megítélésünkben tárgyilagosaak. *Ami a másik népnél szép és jó, azt igyekezzünk épp úgy megismerni és elismerni, mint a saját népünkét.*

A multban az volt a hiba, hogy mindhárom erdélyi nép fia, még a néprajzos is, romantikus vagy nemzeti elfogultságból szépnek, gyönyörűnek, őseredetűnek hirdette a maga népe alkotásait, faji tulajdonságait és vajmi keveset akart elismerni a másik javára, a másinak legtöbb dolgát okkal, ok nélkül inkább kisebbiteni igyekezett. Főképpen népművészetében nem ismerte el egyik sem az egymásra való hatásokat, a kölcsönös átvételeket, pedig ezek természetes folyamányai voltak az együttélésnek. Miért volna például röstelni és titkolni való abban, hogy a székely dalokban, a táncokban sok a németes és a romános elem, vagy hogy a szász viseletben magyar, a román építkezésben szász és magyar szerkezeti és díszítő elemek is találhatóak. Az ilyen átvétel úgy sem százszázalékos, mert az átvevő nép az átvett elemet amúgy is a maga szükséglete, ízlése és vérmérséklete szerint alakítja át magyarróssá, románossá vagy németessé. Épp ideje lenne bizonyos kérdéseket tisztázni, mert a három erdélyi nép művészetének egymásra való kölcsönhatásáról még nagyon sok elfogult és zavaros elképzelés forog a köztudatban, aminek oka elsősorban az, hogy nem nyúlunk e kérdéshez tárgyilagosan és szakembereink nem ismerik mind a három nép életét, népi alkotásait, tehát nincsenek megfelelő összehasonlító anyag birtokában.

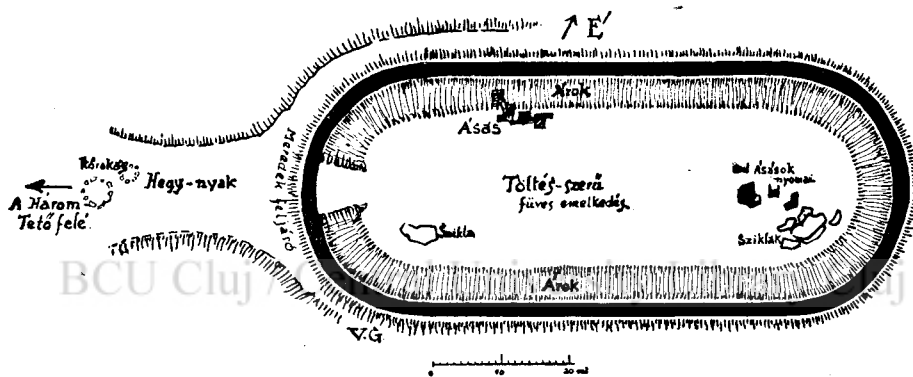
A politikában és a társadalmi élet minden területén életbevágó fontosságú az elfogulatlan tárgyilagosság, de talán sehol sem olyan fontos, mint a tudományban, amelynek egyetlen irányító szempontja csak a tiszta igazság lehet.

Vámszer Géza

Nyárvégi séta a csíkzsögödi Várhegyre

Az augusztusi napsütés félénken árad szét a levegőben. Csíkban vagyunk s itt az augusztus egy kicsit már őszi hónapot jelent. Igaz, hogy az őszt reprezentáló sárga-rozsdás szín még nem nagyon jelentkezik. Csak a virág kevesebb, amely pedig nyarankint millió színnel égeti a halmokat. Itt-ott egy-egy „jóasszony virága“, margaréta es kankalin ad színt a réteknek.

Az Olt-hídon baktatunk keresztül. Alattunk — mint egy soha nem változó, egyhangú zene — siet tovább a víz. Csupa szín, csupa fény az

A zsögödi Várhegy alrajza

egész vidék. Csík egyik legszebb része ez a változatos dombos zsögödi Hargita-oldal. Valóban festői táj. Alattunk falvak integetnek a távolban, közvetlen alattunk pedig fák között Csíkszereda úszik el Felcsík felé.

Azt hinnék, hogy itt nem is járt a háború. Pedig a hídtól néhány száz lépésre is letette névjegyeit. Cement-akadályok és drótsövények állítanak meg. Elnézem őket. Rengeteg pénz fekszik bennük. Istenem, hány lakóház épülhetett volna az ostobán földhöz ragasztott cement-halmokból.

Csíkszeredától alig két-három kilométerre haladunk még csak és máris egészen tipikus havasi tájak fogadnak. Két szétszórt juhnyáját látunk a napos oldalakon legelészni. Amikor közvetlenül az első eszténa felé haladunk, a „felfelé folyó patak“ keskeny árkára hívja fel a figyelmünket az öreg pásztor. Tavasszal még kis patakokcsa folydogált benne csendesen felfelé, állítja az öreg. És valóban annak tűnik, ámbar a valóságban ilyen nem létezik. Természeti érdekesség. Kár, hogy most már

csak a nyoma van meg: a kis árok, amelyet a víz ásott ki. A víz pedig kiszáradt a nagy nyári melegben.

Az esztena szállásterületén áthaladva, hatalmas, bozontos kutyák fogadnak. Jóapám sokszor megdorgálta szegényeket barangolásaink között, amikor erős ugatással felénk közeledtek: „Nem szégyelitek magatokat bántani ezt a két derék embert! Takarodjatok!” És a kutyák mintha megértették volna a szidást, visszahúzódtak. Lám, bennük is van szégyenérzet.

Most apám módszeréhez folyamodom. Megfeddem őket. Engedelmeskednek, mert elhallgatnak és szégyenkezve elődalognak.

Bokros erdőrészhez jutunk. Felettünk már integet a *Várhegy* teteje. Talán bölény volt valamikor évezredekkel ezelőtt. Bozontos kúpja meghasal a hatalmas hegyek alatt. Szemben a tető egy kisebb emelkedése, úgy néz felénk, mint egy őrtorony. Az is volt valamikor, ezt bizonyítják a tetején szétszórta heverő égetett-agyag hulladékok, amelyeket idővel kivetett magából a föld.

A Rejtek-völgyben vagyunk. Valóban illik reá ez az elnevezés. El van rejtőzve a világ elől. A zsögödi öregek szerint török-tatár vészek idején itt húzódott meg a környékbeli nép s rejtette el egyúttal aranyát, ezüstjét és más értékeit. Még sokáig keresgéltek az utódok: hátha rábukkannak az elrejtett kincsekre. Azonban köztudomás szerint minden kutatás hiábavaló volt, semmit sem találtak, legfeljebb régi edény-töredékeket s egy-egy elhullatott pénzdarabot.

A Mária-forrás fogad. Itatója sötéten nyúlik át a hatalmasra nőtt fenyők alatt, amelynek egyikébe magam vágtam ki: „Mária-forrás 1945”. A háború nem dúlta fel a forrást, ittmaradt minden békésen és hallgatva, mialatt lent az Olt-völgyében hadak szálltak tovább új és új küzdelemre sietve.

A Várhegy alatt egy kis tisztásra érkezünk. Majd pedig bozontos erdőrészen igyekszünk áthatolni. Egy másik kisebb tisztáson ásatások nyomai fogadnak. Kincskeresők nyomai. Mennyi kárbavesztett fáradság. Hisz a három hatalmas, láthatólag emberi kézzel elhelyezett sziklakő amellet bizonyít, hogy itt egykor emberek temetkezési helye volt.

Szinte hatvanfokos szögben megyünk tovább felfelé. Talán ötvenhatvan lépés csak, amely a Várhegyre vezet, de kemény próbára teszi a turistalábakat.

Fent vagyunk a Vártetőn. Ez az egyetlen csíkmegyei várrom, ahol komolyabb ásatások történtek. Az E. K. E. Csíkszéki Osztályának az érdeme ez, mely néhány évvel ezelőtt turista tagjaival és Ferenczi Sán-

dor kolozsvári régész szakszerű vezetésével fogott neki az ásatásnak. Sikerült is feltárni a külső falat, amely egészen szépen kivehető. Alakja ovális, hosszúkás, két vége félkör alakú. A kőfal szélessége 2.20 m., körben sétálni lehet rajta s szép kilátást nyújt az Olt völgye felé. Alig egy, néhol két m-re állanak ki a falak a föld, illetőleg a faltörmelékek felett. A várfalon belül végzett ásatások már értékes kő- és agyagedény maradványokat eredményeztek. A szakemberek a vár első építőinek a székelyek előtt itt élt valamelyik népet tartják. Biztosat ők sem tudnak még. Az ellenben bizonyos, hogy e földváraknak nevezett, de kövekből összerakott várfalakat a székelyek is felhasználták.

Orbán Balázs tévedésből egy lejjebb (az Olt fölött) fekvő váromra, az ú. n. Kis-Vártetőre helyezi a „hűség-követ“, amely pedig a népszáj hagyománya szerint itt van a Várhegyen és most is látható. Legenda is van róla. A vár ura csatába ment s itthon hagyta hűséges tündéri hitvesét, aki hosszú éveken át egy kősziklán ülve várta haza szeretett urát. De hiába nézett-nézett a szépséges asszony le az Olt völgye felé a szép csíki tájakra, hiába leste az urát, hogy mikor jelenik meg az Olt hídján. Évek jöttek-mentek s még mindég azon a helyen ülve várta az urát, amíg a lába belevésődött a sziklába. Erről a hűséges asszonyról nevezték el „hűség kövének“. Viszont az is tény, hogy a legtöbb ilyen legendába vesző régi váromnál talált a nép egy-egy hűség-követ.

A legendákat, romantikus történeteket kedvelő ember számára élvezetes olvasmányul szolgálhatnak Orbán Balázs *A Székelyföld leírása* című nagyszabású művének azok a részletei, amelyek a székelyföldi várakkal kapcsolatosak. Sokan idézték föl emlékezetükben ezeknek a történeteknek, meséknek alakjait, amikor erre jártak; sokan gondoltak a ködbevesző régi időkre, az itt lezajlott harcokra, olykor talán még azokra a békés, csöndes napokra is, amikor a vár gazdája, családja és várnépe a világ zajától igazán távol, senkitől és semmitől nem háborgatva, élte gondtalan életét.

De már este van, a nap régen lepihent a hegyek mögött. Indulunk mi is lefelé Zsögöd-fürdő felé, hogy még sötétedés előtt szállásunkra visszaérkezessünk. A régi idők emlékei között egyidőre el is felejtkezünk arról, hogy a huszadik században élünk.

(Csíkszereda)

Holló Ernő

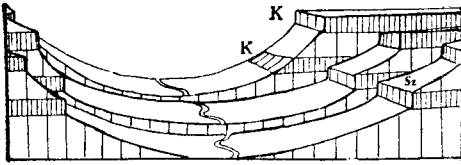
A folyóvölgyek kialakulása

Megismertük tehát a legfontosabb völgyképződményt: a folyóterraszt. De nemcsak terraszos völgyek vannak. Vannak úgynevezett *tektonikus* völgyek, amikor a földkéreg ú. n. repedés- vagy törésvonalában folyik a víz. A Földet fölépítő kőzetek helyzete is nagyon sokféle lehet. Öntsünk egy pohár vízbe különböző közettörmeléket: gipszet, mészkőport, agyagot, homokot stb.; ekkor a nagyobb szeműek előbb, az apróbbak később, az oldottak legutoljára rakódnak le vízszintes rétegekben a pohár fenekére. Ugyanígy ülepsznek le a tenger tenekének közepén az üledékes kőzetek, szép, vízszintes rétegekben, mint a könyv lapjai. Ezt a geológusok *vízszintes, konkordáns* településnek mondják (a latin *concordare* igéből). Már most, ha az ilyen tengerfenék szárazra kerül, akkor a folyók azonnal elkezdik rajta a munkájukat, eltakarítják a tetejéről a puha agyagot, de már alatta *keményebb* mészkőréteg van (a 4. rajzon *K*), ezt már nehezen tudják megtámadni s így a kemény mészkőpad ú. n. szerkezeti plató (*Sz*) alakjában fennmarad, mely hasonlít az erózió felszínekehez, de azzal a különbséggel, hogy ezek összevissza, különböző magasságban vannak, hiszen elhelyezkedésük csupán a geológiai felépítéstől függ. Az eróziófelszínek ellenben mindig ugyanazon szinten vannak.

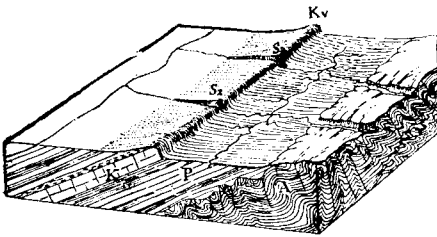
Előfordul, hogy az egymásra párhuzamosan, konkordánsan következő rétegek nem vízszintesen, hanem ferdén *dűlve* települtek, pl. a tengerparton. A tengerpartról a víz visszahúzódik s így ezek a rétegek napvilágra kerülnek. A folyók kezdetben ezen a lejtőn folynak, még pedig az eredeti lejtősődéshez „következtesen“, ezért *konzekvens* völgyeknek nevezzük; a mellékvölgyek ezekre merőlegesen irányulnak és bevágódásuk közben az egyik oldallejtőn keményebb (mészkő, *K*), a másikon puhább (homokkő, *P*) kőzeten dolgoznak, ezek az ú. n. *szubszekvens* völgyek. Ez a völgy nem szimmetrikus. A keményebb kőzet ellenállóbb, a folyónak ez a lejtője tehát meredekebb, a túlsó puhább kőzetű lankásabb. A meredek lejtő pereme messzibb ellátszik, *Hill* amerikai geográfus spanyol szóval, kvesztának nevezte el (a rajzon kv., = lejtő, ehhez hasonlít a román *coastă* szó, amely a nép nyelvén hegyoldalt, peremet jelent). A kvesztát rendszeren erdő koronázza, lábánál pedig u. n. *rétegforrások* bugyognak elő, lábvonalán falvak és városok sorozata húzódik, míg a túlsó lejtő lankás, majdnem sík, állóvizekkel és jó szántóföldekkel. Ilyen kvsztákat találunk *Györgyfalvától* északra, az erdélyi medence peremén, azután sokat a párizsi, londoni medence peremén, a Bajor felföldön, a moldvai platón, stb.

Hegységekben a völgyek irányát és sorsát a *rétegggyűrődések* szabják meg. *Tudni kell, hogy a lánchegy a rétegek ráncosodása gyűrődése révén keletkezik* (l. a 6. képet). Az emelkedések (*A*) az ú. n. *antiklinálisok*, a mélyedések (*S*) a *szinklinálisok*. Természetes, hogy az első völgyek a szinklinálisok és antiklinálisok hosszában keletkeznek. Ezek az u.

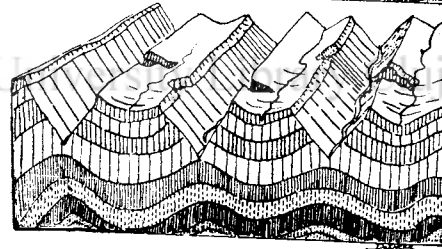
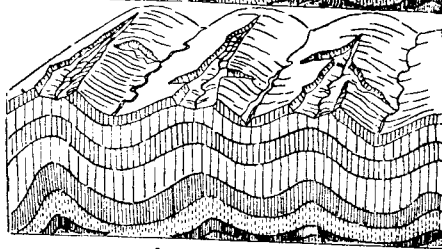
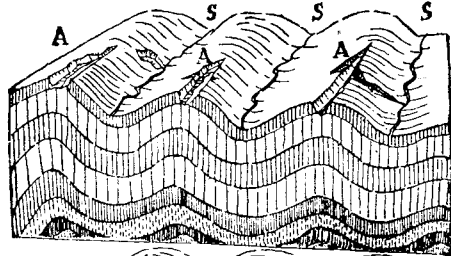
n. hosszanti völgyek, ilyen a Cserna, a Lotru, a Magyar és Román Zsil. A fővölgyek a szinklinálisokban folynak, ezeknek mellékfolyói az antiklinálisok meredek lejtőin folynak le, s mivel a lejtő meredek, éppen azért erősen beszívódnak és alulról fölfelé haladva, elérik az antiklinálisok völ-

4. rajz. Völgy keletkezése vízszintesen egymástratelepült rétegeken.

5. rajz. Völgy keletkezése dült rétegeken.

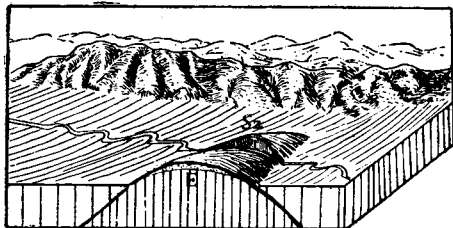
6. rajz. Völgy keletkezése gyúrt rétegeken.

gyeit, úgy hogy ez utóbbiak vize megfordul és a szinklinálisokba folyik. Most már az antiklinális völgy a főfolyó, a nagyobb és erőteljesebb, az egész domborzat megfordul, az antiklinálisok völgye van mélyebben s a szinklinálisoké magasabban.

Végül negyedik eset az, ha az ilyen gyúrt szerkezetű és erózióval letarolt rétegeket később ismét előnti a tenger. Ekkor az u. n. *diszkordáns* település jön létre (7. rajz). Az ismét szárazra kerülő felszínen a folyók elkezdik munkájukat, vagyis eltakarítják a puha fedőréteget s ha készen van, tovább mélyítik medrüket az alul levő kemény kőzetbe s előáll az a furcsaság, hogy a folyó nem a puha rétegbe vágódik, ami könnyebb volna neki, hanem direkt az ellenállóbb, keményebb kőzetbe s abban szűk szurdokvölgyet vág (Sz). Ilyen a Türi-hasadék is. Turpataka a kemény mészkőben folyik, pedig oldalt kiterhetne. Az itt-ott megmaradt puha fedő-

kőzet-maradványból (*E*) mindig könnyű arra következtetni, hogy az egészet valamikor az boríthatta.

Ez a magyarázat *Ramsay* angol tudóstól ered, ő nevezte el az olyan völgyeket *epigenetikus* völgynek. A Túrri-hasadék tehát u. n. epigenetikus völgy. (A Tordai-hasadék barlangi eredetű szakadékvölgy).

7. rajz. Völgyalakulás *diszkordánsan* települt rétegeken.

Általános szabály, hogy ha a folyó valahol elkezdte a bevágódást, ezen később sem tud változtatni, még akkor sem, ha később kemény kőzetbe ütközik. Ugyanez történik, ha valamely hegység lassan emelkedni kezd. A már bevágódott nagyobb folyóvölgyek lassan lépést bírnak tartani az emelkedés mértékével és előző irányzatukat sem változtatják meg. Ezek az úgynevezett *antecedens* völgyek. („*antecedens*“, mert előzőleg már megvolt). Ilyen az Erdélyi Havasokat átszelő valamennyi keresztvölgyünk: az Olt, a Zsil. A közlekedés szempontjából igen fontosak.

Ilyen a *Duna* áttörése is a Vaskapunál. Ez azonban kissé bonyolultabb. A földrétegnek hatalmas törésvonalában folyik a Száva, ennek folytatásában hömpölyög az Alduna, tehát ez a törés készítette elő a Duna ősvölgyét, melyet a Kárpátok és a Balkánhegység emelkedése idején is megtartott. E folyamatot a Kazánszoros környékén karsztjelenségek, barlangok beomlása stb. elősegítette.

E néhány röviden felvázolt képből is látszik, hogy mennyire változatos a völgyek természetrajza, ezeknek megfigyelése a természetben a legüditőbb szórakozás, hiszen most már nemcsak látjuk, hanem meg is értjük az előttünk álló felszínt s kirándulásaink színhelyét nem tekintjük a véletlen játéknak, hanem sokszor olyan pontos törvényszerűségeket fedezünk fel rajta, akárcsak a geometriai formák kialakulásában.

Incze Andor

Hogyan lettem természetjáró

Ifjú munkások, eljött az az idő, mikor tihozzátok szólhatok. Világosságot akarok gyűjtani bennetek és titeket is rávezetni arra az útra, amelyre engem is rávezettek és azóta szakadatlanul járok.

Fiatal segéd munkás vagyok, akárcsak ti. Hat napi nehéz munka után vasárnap pihenőre térek. Minden munkásnak ünnep ez a nap, amikor a maga módja szerint teljes fizikai és lelki felfrissülésben részesülhet, hogy a következő munkahéten a félbemaradt munkát folytathassa.

Mit csináljunk a vasárnappal? Egyesek a mulatóhelyeket keresik fel, mások a sportpályákat, vannak, akik a rokonokat, az ismerősöket látogatják meg s ebben találják meg a szellemi és lelki felfrissülést. De van egy réteg, amely nem talál semmiféle szórakozásban sem szellemi, sem lelki felfrissülést. Az utóbbiakhoz szólok és minden szabadságszerető ifjúhoz. Magam is az utóbbiakhoz tartozom. A testemmel dolgoztam s kifáradt testem, lelkem semmiben nem talált megnyugvást, vagy megfelelő felfrissítő érzést. Olyan voltam, mint egy halálos beteg, akiről az orvosok is lemondtak már. Ekkor jött egy barátom, aki észrevette lelki betegségemet, kért, hogy menjek el velük vasárnap egy kirándulásra. Persze én eleinte tiltakoztam ez ellen, mondván, hogy hát én hogyan is menjek egy olyan előkelő társasággal, mikor még sportnadrágom, szeges hegy-mászó bakancsom és fényképezőgépem sincsen, meg a hátizsákom is rossz.

A barátom, akire ma is hálával gondolok, persze nem hagyott el és azt válaszolta nekem: „Az az előkelő társaság, amelytől tartózkodol és félsz, éppen olyan gyámoltalan és hiányos felszereléssel indult el az első útjára, akárcsak te ma. Amikor én mentem először ezzel az előkelőnek hitt társasággal, nekem sem voltak meg a fent nevezett felszerelések. Volt egy dolgozó hosszúnadrágom, elég viseltes állapotban, felvettem és átkötöttem a térdem alatt és megvolt oldva a sportnadrág kérdése. Volt egy igen elviselt félcipóm, amellyel több kirándulást és több száz kilométert tettem meg. Vagy talán e túrákon a jómárkájú svájci szeges turistabakancsal többet produkálhattam volna? És hogy nincs fényképezőgéped? Az nem baj, ott te magad is meggyőződhetsz, hogy a természetben látott szépségeket a te lelki szemekkel magadba zárod és éppen olyan tisztán látod magad előtt, mintha lefényképezted volna őket. A természetnek az örök hívó szava éppen olyan, mint a kokain, ha egyszor belekóstolsz, akkor örök rabja leszel. S ha úz a

város tülekedése és elveszted mindazt, amiért élni érdemes, megnyugtat a fenyők zöldje, a természet szépsége, s meggyógyít mindaz, amit ottan látni fogsz. Emelkedettebben fogsz gondolkozni, ha megérted Őt. S porszem mivoltod ne bántson, mert fű, fa, virágos rét, fenyőillat, madárdal, hegyek ködbevesző csúcsa, a csillagok birodalma, csak *neked* nyújtja sok gyönyörűségét és te nem leszel elveszett lélek, mert a természetjárók útján a szabadság felé törsz.

Ezt válaszolta nekem a barátom s ti is láthatjátok ebből, ifjúmunkás testvéreim, hogy nem a ruha, a felszerelés számított ott, nem a foglalkozás, a társadalmi osztály. Hisz nem egy előkelő társaság megy a természetbe, a hegyek közé, hanem egy fizikai és szellemi munkásokból álló fáradt társaság, akik egymásra utalva, a természeti erőkkel dacolva ott testvérekké válnak. A természetben megszűnik minden társadalmi kötöttség, nincs úr, nincs paraszt, nincs diploma, oda felfrissülni vágyó munkásemberek mennek, a természet örök hívó szavára, hogy onnan lejövén, a természettől kapott új lelki erővel felfrissülve folytathassák a félbemaradt munkát, mert ne feledjétek, a turistáskodás nemcsak testi munka, hanem elsősorban lelki felüdülés.

Kérlek titeket, hogy ezen útmutatás alapján lépjétek erre az útra, amely a természetbe vezet és amely sok kellemes órát fog nektek szerezni. Sok felejthetetlen élményben lesz részetek, sok szép emléket fogtok megőrizni emlékezetetekben, amelyeket időnként szíves örömet fogtok fölidézni, hogy újra átéljétek ugyanazt a hangulatot, érzést, amely tavaly, tavalyelőtt kísérője volt kirándulásotoknak.

Biztos vagyok benne, hogy nem fogtok csalódní a természetben, ha tiszta szívvel és látó szemmel jártok benne, sőt meg vagyok róla győződve, hogy ti is szenvedélyes szerelmesivé lesztek; ez az egyetlen szenvedély, amelynek semmi kárát nem vallja az ember, és az egyetlen szerelem, amelyből nem lehet kiábrándulni. Hiszem, hogy rövid idő alatt ti is olyan apostolai lesztek a turistaságnak, mint én és mindazok, akik a természetet és az embert igazán szeretik.

(Marosvásárhely)

Czirják Károly

Viski Károly

Viski Károly halálával a magyar néprajztudomány egyik legnagyobb fiát gyászolja. Csak pár éve búcsúztunk el Bátky Zsigmondtól és Györffy Istvántól, most a nagy triumvirátusnak, melynek a kitűnő „Magyarság Néprajza“-t köszönhetjük, utolsó tagját kísérjük a temetőbe. Magunkra maradottságunkban csak kevésbé vigasztal az a hatalmas munkásság, melyet mint kutató és nevelő fejtett ki negyvenéves munkássága alatt. Mert a tudomány egy működése teljében levő tudósát, a tanítványok pedig a tapasztalt emberben szeretett és bölcs tanítójukat veszítették el. Hirtelen nem is tudjuk, melyikért nagyobb kár: a tudósért-e vagy a nevelőért.

A tanítvány most is látja kedves, napbarnított arcát, érzi barátságos tekintetét s hallja halk, de határozott mondatait. Egyetemi előadásai ép úgy, mint közvetlen beszélgetései bizalmat és indítást sugárztak a hallgatók felé. Minden vele való beszélgetés újabb és újabb biztatás volt a tanulásra, kutatásra. Közvetlen modorával tanítványai-ban a személyes felelősség érzését, az igazi hivatástudatot élesztette állandóan. A problémák sokoldalú megvilágításával, az eredeti gondolatok értékelésével pár esztendei kolozsvári és budapesti professzorsága alatt a tanítványok egész seregét indította új, eredeti kutatások felé, anélkül, hogy látszólag befolyásolta volna őket.

Hatalmas kutató munkássága főként Erdélyre, az erdélyi kérdésekre irányult, talán mert maga is erdélyi, tordai születésű, talán mert Erdély különleges néprajzi viszonyainak rengeteg bonyolult, tisztázásra váró kérdése izgatta. A székelyekről, a székely népművészetről, építkezésről, tűzhelyről, a székely kapuról, kopjafáról, a székely szőnyegéről, hímzésekről, a rovásírásról szóló munkái ezt igazolják. Hiszen ezek a székelység, az erdélyi magyarság tárgyakban kivetült sarkalatos kérdései. De a részletkérdéseken túlmenően ő adott először összefoglaló néprajzi képet az erdélyi magyarságról is. És ő kísérelte meg a legnagyobbat: Erdély népéről, az erdélyi népeletről összefoglaló képet adni. S akkor, amikor a magyarságnak Erdélyre való kizárólagos jogát kellene bizonyítania, Erdély néprajzi viszonyait legjobban ismerő tudó-sunk nem tesz egyebet, mint egyoldalú szemlélés helyett örökérvényű megállapításokat szögez le: Erdélyben a magyar a szásszal románul, a román a szásszal magyarul beszél. Erdély három népe sok helyt, főként a Mezőségen egy faluban együtt él és itt mindhárman értik egymás nyelvét. Szerinte, amit az egyes népek külön-külön hoztak Erdélybe, s ahogyan azt tovább fejlesztették: ez az erdélyiség. Jellegzetes erdélyi feladatul három népi lelkiség s ezenkívül a bennük levő „közös erdélyiség“ jellemzését jelöli meg.

Erdélyi tanítványai Viski Károlynak ebben az utolsó és egyetlen imperativusában látják a nagy tudós tudományos végrendeletét.

Ifj. Kós Károly

Turista notesz

4. Irtják az erdőt...

A természetjáró élettere, az erdők és mezők világa, folytonosan változik. Arculatát kialakítják a természet erői, de nem ritkán magának az embernek tevékenysége is. A természetes táj igen gyakran alakul át kulturtájává — sajnos, azonban ez az átalakulás legtöbbször kárára van annak a képnek, mely a turista szeme elé tárul. Kolozsvár környékének arculatát ma a kíméletlen, meggondolatlan és botor *erdőirtás* teszi úgyszólván felismerhetetlenné. A Hója- és Bükk-erdő, a Bácsitorok és a Szentjános-kút jólismert erdői, fejszecsapásoktól zengenek s a környező falvak lakói mitsem törődve az erdészeti törvények rendelkezéseivel, még magfát sem hagynak maguk után — hírmóndónak. Hasztalan az erdőörök, de a rendészeti közegek közbelépése is. Pusztul az erdő s az éhes acél nyomában csupasz hegyoldalak, vízmosságok maradnak vissza ijesztő ellentétet alkotva a hajdani szálerdő magasztos pompájával. A Bácsitorok remek szépségű — helyenkint kánonokra emlékeztető — völgye éppen a kíméletlen erdőirtás következtében legjobb úton van a teljes elkarsztosodás felé.

Erdész, közgazdász, turista egyaránt elszorult szívvel nézi ezt a pusztulást s aggódva kérdi, mikor fognak ennek gátat vetni. Védelmet kérünk erdeinknek — éppen saját, jól felfogott érdekünkben!

5. Elkéstek a fecskék...

Itt van az ősz, a madárvándorlás ideje. Ezidén a száraz nyár már korán útnak indította azokat a madárfajokat, melyek a mocsarak életterére vannak utalva. Így már augusztus 12-én a délutáni órákban megfigyeltek egyesületünk tagjai egy 400—500 főből álló gólyacsapatot, amely délnyugati irányba tartva repült át a Gorbó-völgy felett. A szeptember második felében beköszöntött kéthetes esős idő gátolta meg fecskéink egy részét abban, hogy útrakeljenek. Még október 9-én is nagyszámban keringtek a Szamos párába burkolózó tükre felett s ha az időjárás meg nem javult volna, alighanem megismétlődött volna az a fecsketragédia, mely 1931-ben arra bírta Európa kultúrnépeit, hogy a félig megfagyott madárkakat repülőgépeken küldjék a napsugaras Itáliába.

Madarakról szólva, felhívjuk olvasóink figyelmét arra, hogy az igazi természetjáró legkedvesebb kötelességei közé tartozik a *téli madáretetők felállításása*. Az Erdély régebbi számaiban, valamint Hermann Ottó munkáiban hasznos tanácsokat és útbaigazításokat kaphatunk erre vonatkozóan. Fáradtságunkért bőven kárpótol majd tollas vendégeink tanulságos megfigyelése.

6. Az erdő terített asztala...

Turistáink közül azok, akik az erdőjárást úzik, megfigyelhették, hogy ezidén különösen gazdag a makk, galagonya, fagyal, som, csipkebogyó termés. Ennek a ténynek igen nagy szerepe van a természet háztartásában. Énekes madaraink terített asztalát látjuk ilyenformán biztosítottak. A makk-bőség vadállományunk feljavulását eredményezheti, vagy legalább is nagyban megkönnyítheti a szarvasok, őzek, vaddisznók áttelelését.

7. Új szavak — turistáknak

A Budapesten megjelenő Új Idők című szépirodalmi folyóirat egyik tárcairója szenvedélyes támadást intéz a nyelvművelő és nyelvtisztító, (purista) irányzat ellen, mondván, hogy a nyelvvédelem a fajvédelemhez hasonló átkos valami. A kettő közötti hasonlat véleményünk szerint nem csupán sántít, de még saját lábán sem képes megállni. Mi, erdélyi magyarok, most is kötelességünknek tartjuk nyelvünk tisztaságára vigyázni, számunkra az anyanyelv áhitattal ejtendő valami s éppen ennek alapján szeretnék most turista társainknak néhány jól használható új turista műszót bemutatni.

Egyik hazatérő fogoly ajkáról hallottam a sikamásni új elnevezését. Mivel azt a ruhadarabot főleg az angol katonákon látták, el is nevezték *angol-kapcának*. Emellett a kissé humorosnak hangzó elnevezés mellett szeretném megemlíteni még a következő új turista műszavakat: *borvíz-javasvíz*; *homp* = nádasokban a szárazabb foltokat hívja így a Kelemen-havasok pásztora. Vas megyében a nép *fő-szélnek* nevezi az északi, *al-szélnek* a déli irányból fúvó szelet. *Büszke szélnek* hívja az erős, hideg szelet s *dörcnek* a domboldal felső kiemelkedő részét. Kolozs megyei a *gugyor* szó, mely teknőforma völgyet vagy árkot jelent.

Ifj. Xántus János

Kérés — előfizetőinkhez

Folyóiratunk idei első száma május havában jelent meg, az előfizetés összegét a *Minerva* rt.-nak áprilisi árajánlata alapján állapítottuk meg 1500, illetve tagjainknak 1000 lejben. Azóta azonban két ízben is, június és augusztus havában emelkedtek a nyomdai árak, mégis csak most szántuk rá magunkat, hogy arra kérjük előfizetőinket, szíveskedjenek — ha tehetik és jószívvvel teszik — a nekik biztosított kedvezményről lemondani és fizessenek be még 500 lejt. Ezzel is csökkenni fog egy kevéssel a folyóirat kiadásával járó bevételi hiány.

HÍREK

K. Kovács László: A hóstátiak temetkezése. (Kolozsvár, 1944, Erdélyi Tudományos Intézet, 8° 424 lap, 69 kép.)

A néprajznak újabban méltányolt nagy jelentősége folytán megindult a kolozsvári hóstátiak tanulmányozása is. *Vásárhelyi János*: A hóstáti lakodalom; *Sándor Gábor*: A hóstátiak szénavontatása (az Erdélyi Tudományos Intézet kiadása) és A kolozsvári Hóstát emberi erővel végzett teherhordási módjai és eszközei (Magyar Népryelv III. 243 kk.) jelzik a munka megindulását. Ez most *K. Kovács László* munkájában egy nagyjelentőségű — sajnos, be nem fejezett — kötettel gyarapodott. Benne a szerző nagy tudással, főképpen a rokonnépek szokásaira kiterjedő széleskörű összehasonlítással tárgyalja a hóstátiak temetkezési szokásait.

A bevezetésben megismertet a hóstátiak eredete kérdésének mai állásával. Eszerint a középkorban Kolozsvár várfalán kívül kelet felé a mai Hóstát helyén már a XII. században Szent-Péter nevű község volt. Ez a XV. században már Kolozsvár része volt. Ide székeltyföldi, kalotaszegi, szilágysági, szolnokdobokai, mezőségi magyarokon kívül Bihar alföldi részéről is telepedtek le a hóstátiak ősei. A hóstátiak magukat Boeskai István hajduinak tartják, lehet, hogy Báthori Gábor telepített ide református hajdukat ugyancsak az 1600-as évek első felében, sőt egy okleveles adat szerint I. Rákóczi György kiváltságlevelet adott a hóstátiaknak.

A Hóstát elnevezés Hochstadból származik, külvárost, elővárost jelent, mivel a várfalon kívül terült el. Kolozsvárnak az 1600—1700-as években három Hóstátja volt: a

monostori, a hídelvi és a keleti, amely máig megőrizte a Hóstát nevet.

Hóstát népe évszazadokon át megőrizte viseletét, szokásait. Temetkezési szokásait a „Kalandosok” temetkezési társasága is őrzi.

A szerző a közölt anyagot három főrésze tagolva ismerteti: I. Halál, II. Temetés, III. Gyász címen. Apró részletességgel ismerteti I. a halált előre megjósoló hiedelmeket, a halál bekövetkezése utáni szokásokat, a felravatalozást, a haláleset hírüladását, a halottlátogatást, a virrasztást; II. a harangozást, a koporsóbatételt, a halott útját a temetőig, a búcsúztatást, a sírt (a padmaly-sír), a temetkezés módját, a temetőt, a fejfákat, a sírfeliratokat, stb. A III. rész a szerző Budapestre távozása miatt kimaradt a kiadványból.

Az ENKE kirándulói a Szent György hegyre, a Szénafüvekre rendezett kirándulásaikon gyakran találkoznak és szeretettel beszélgetnek el a hóstátiakkal, kiknek ilyenkor sok, érdekes szokását figyelhetik meg s így ez értékes könyv olvasását is ajánlhatjuk.

(T. J.)

A S. K. V. föloszlatása. A minisztertanács 1945 június 13-án tartott ülésében az igazságügyi államtitkárnak f. évi június 6-án kelt előterjesztésére és hivatkozással a jogi személyek ellenőrzéséről szóló 1944. évi II. tc. 9. szakaszának 2. és 6. pontjára, föloszlatta az erdélyi szászok turista-egyesületét, a Siebenbürgischer Karpathen-Vereint és elrendelte vagyonának fölszámolását; határozatának végrehajtását az igazságügyminiszterre bízta.

Eszerint az S. K. V.-nak minden vagyona, a szebeni központ, a vidéki osztályok berendezése és 23 menedékháza felszereléssel együtt a propagandaügyi minisztérium hatáskörébe tartozó Nemzeti Turista Hivatalra (Oficiul National de

Turism) száll, a brassói Poianán létesített hohenheimi üdülőláz kivételével, amely a munkaügyi minisztérium rendelkezése alatt marad.

Ennek a minisztertanácsi határozatnak alapján az igazságügyi államtitkár I. évi július 11-én kiadott nevezte azt a hat férfit, akik a főszozlott egyesület vagyonának felszámolására hivatottak.

A csíki menedékházak. Kerülő úton, a Maroszkói osztály közvetítésével csak most értesültünk arról, hogy az

egyeskői menedékház is oly sok társának sorsára jutott: az ajtók, ablakok hiányzanak, magán az épületen is súlyos rongálások vannak, berendezése és nagyrészt elkallódott vagy használhatatlanná vált. Varamivel szerencsésebb volt a Hargita-madarasi menedékház, amelyet fögyujtottak, de nem égett le, ajtói, ablakai azonban ezek is eltűntek. Egy kis tarsasag most azon fáradoz, hogy legalább egy-két szobáját használhatóvá, lakhatóvá tegye, addig is, amíg az egész helyreállítására megfelelő erővel rendelkez-
nének.

EGYESÜLETI ÉLET

Turista-élet Marosvásárhelyt

A székely fővárosban hónapról hónapra elevenebbé válik a turista-élet. Mint *Both Károly* ügyvezető alelnök beszámolójából értesülünk, a drágási vadászhatat kb. 180.000 lej költséggel menedékházzá alakították át, ill. rendezték be; felavatása augusztus második felében egy ötnapos kirándulás programjába illesztve, 23 turista jelenlétében folyt le. Az avató beszédet a természetjárás érdekében minden áldozatra, fáradságra kész *Both Károly* tartotta; beszédében a természetjárásnak testet-lelket átható és fölfrissítő volta mellett kiemelte azt a megbecsülhetetlen tulajdonságát, hogy a résztvevőket közel hozza egymáshoz, kiegyenlíti az emberek között fennálló természetes és osztálykülönbséget, olyan baráti és testvéri viszonyt terem közöttük, amiről egyetlen más szervezet keretében sincsen példa. Ezért a megjelenteket a turistaság gyakorlására és terjesztésére buzdítja.

Levelében azt is közli, hogy elkészült a Kelemen-havasokra fölvezető útvonal jelzése (fehér közé foglalt piros) Palotailva állomástól a menedékházig, ill. a Dregusitetőig, de nem feledkeztek meg az

elágazó utak jelzéséről sem, ámbár itt-ott maradt még kiegészíteni való, különösen ott, ahol fák hiányában oszlopokon, köveken kellett a jelzést elvégezni.

Végezetül — talán nem is panasz-
képpen — beszámol arról is, hogy a közlekedési viszonyok ott is nehéz-
zék teszik a kirándulásokat, mégis kettőnek tervét közli, az egyiket a Gyilkos-tó—Csalhó útiránnyal, a másodikat az Istenszékére, *Szente Béla*, ill. *Máthé Boreza* vezetésével.

Beküldött pályamunkák

Kirándulás leírására vonatkozó ifjúsági pályázatunkra október 1-jéig az alábbi jelígejű dolgozatok érkeztek be:

1. Kirándulás a Tordai-hasadékba.
2. Utazás a Holttengeren.
3. Kirándulás Hidegszamosra.
4. Nyáreleji kirándulás a Csiga-dombra.
5. Kövirózsa.
6. Ne csüggedj!
7. Per ardua ad astra.
8. Nyárvégi kirándulás a Zichy-barlanghoz.
9. Hintaszék.
10. Fürdőkirándulás.

A pályázat október 31-én lejár. Az október 31-én postára tett pályamunkákat még elfogadja a bíráló bizottság. Ha a középiskolákban csak november 1-en kezdődnek meg a tanítás, a pályaművek beadásának határideje — folyóiratunk ez évi 2. számában közzétett pályázati feltételek 6. pontja értelmében — a középiskolai tanulók részére november 8-a.

Szeptemberi kirándulások. Az egész hónapban át nyári volt az időjárás, ámbar a nappalok már erősen megrövidültek, csak az utolsó néhány nap volt borús, erős, úgyhogy emiatt le kellett mondanunk a 28—29—30-ra a Tordai-hasadékba tervezett gyalogos kirándulásról.

2-án *Károlyi Béla* vezetésével 49-en indultak el a *Mailáth-kúthoz*, onnan a társaságnak körülbelül a fele tovább ment az *Árpádcsúcsra*, innen pedig a Mikestető felé haza. A kútnál maradtak számára a kirándulás vezetője kitűnő lecsót főzött. Az út hossza 20, illetőleg 14 km volt.

7—8—9-én kirándulás a *Tordai-hasadékba* autóval és gyalog; 5-en *Toroczka* vezetésével már 7-én este elindultak, a Bükkben megháltak, másnap reggel a *Túri-hasadékhoz*, onnan a Tordai-hasadékhoz gyalogoltak. Ugyancsak 7-én délután indultak el 4-en autóval Tordán át a hasadékhoz, 7-en pedig 8-án, szombaton reggel a *Túri-hasadék* érintésével, aznap délután még 3-an érkeztek el ugyanoda, úgyhogy összesen 19-en verődtek össze, nem is számítva a többi kolozsvári és tordai kirándulókat (9-en voltak), akik aztán egy kissé mozgalmassá és hangossá tették az oly régen elcsöndesedett helyet.

A kirándulók különböző csoportokban megjárták a Királyerdőt a kápolnával, a Kövesbércet az Oszlopos--barlanggal, bejárták *Tulogy*

János vezetésével a hasadék jobb oldali barlangjait és magát a hasadékot is. Igen jó hangulatban tértek haza, ki autóval, ki gyalog.

9-én idehaza *Fónodi Gyula* vezetésével 24-en fölkeresték a mind kedvesebbé váló *Cérnaforrást* a Gorbóvölgy felől. Hazafelé a Plecska-völgyön és a Bükkön át vették útjukat.

15—16-án egy 6 tagú kis csapat ismét kirándult a *Tordai-hasadékba* autóval, vezetője *Fónodi Gyula* volt. Ők is átkeltek a hasadékra, aztán fölkapaszkodtak a kápolnához és a Királyerdőn ereszkedtek le a malomhoz, a vendéglátó Pop Stefanhoz.

16-án, vasárnap, 32 kiránduló három csoportban három útvonalon haladva a *Csigadombon* adott egymásnak találkozót. A csillagtúra bácsitoroki csapata 7 órakor indult el *Gebefügi* András vezetésével; ezt követte a szamosmenti csoport 7 óra 20 perckor *Nuridsány* Bálint vezetésével, 7 óra 40 perckor indult útnak a harmadik, a hójagerinci, melynek *Tulogy János* volt a vezetője. A kitűzött időben, 11 óra tájban, csaknem egyidőben fönn is volt mind a három csoport. Ebéd és pihenő a Bongár-patak felső forrásánál volt; onnan fél 4 óra tájban indult vissza a társaság a Bácsitorok irányában. Némelyek útközben szép vackort szüreteltek.

23-án *Pakó Béla* vezetésével 46-an vettek részt az enapra tervezett kirándulásban. A végcél az *Árpádcsúcs* volt, 10-en azonban a Bükk elején táborn utóttek és gulyás főzéséhez fogtak. Az idő kitűnő volt, vénasszonyok nyarához illő meleg, a gulyás is kitűnő volt (hús is volt benne), *Károlyi Béla* szakácsművészetét dicséri.

A 30-ára tervezett kirándulás a Szentiványi-kúthoz és az Ordög-orrárokhoz az esős időjárás miatt elmaradt.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

Előfizetőinknek, olvasóinknak, Folyóiratunknak ez a száma egy kis kétséssel jelenik meg, minthogy a képek nyomóúcai (kliséi) marató-anyag hiánya miatt nem készülhettek el idejére. Egyúttal azt is közöljük, hogy ezért legközelebbi kettős számunk (7—8 jelzéssel) december közepére készülhet el.

Régi előfizetőinket ismételten értesítjük, hogy folyóiratunk 1944. évfolyamának címlapja, tartalomjegyzéke elkészült. Díjlanul átvehető egyesületünk hivatali helyiségében (Jókai-utca 2. II.), hétköznapokon d. u. 3-tól 7-ig.

R. A. B. Pilyen hosszabb terjedelmű tanulmányt legnagyobb sajnálatunkra, szűkresabott folyóiratunkban nem közölhetünk. Egy-egy

közlés legfeljebb 4-lapos lehet, a 4-5 részre tagolt közlemény pedig elveszti érdekességét.

S. G. Kuh. Turista-beszámolóját is, néprajzi cikkét is várjuk. Küldeti külön-külön is.

Bi. Mi. Verset csak kivételesen közölhetünk és csak turista vagy természetleíró tárgyt — ha rövid is, jó is.

DEÁK és DEÁK

rádió
és villamossági
szaküzlet

Kolozsvár, Szabadság-tér 15

ANGYAL DROGÉRIA

Cluj-Kolozsvár,
Dózsa-utca 23.

Alapítva: 1910.

Goldstein I.

Kolozsvár, Dózsa György-utca 18

Textil-, rövid- és
kötöttáru-üzlet

Mode de dame și tricotați

Major Ilona

Cluj-Kolozsvár,
Str. Deák Ferenc-utca 20.

Női divat, kötött és textil

Lakását izléseesen festi

MIHÁLY EMIL

szobafestő és mázoló

Horea-út 5, II. emelet

Játékáru
Sportfelszerelési
cikkek

CSEGEZINÉL, Unió-u. 24

DERMATA-MŰVEK

Bőr- és Cipunőgyógyász Rt.

KOLOZSVÁR

Minerva

Nyomdai Műintézet Rt. Kolozsvár

Igazgatóság és üzemek: Brassai-utca 7. szám. Telefon: 4-33

Könyv- és papírkereskedés: Szabadság-tér 8. Telefon: 4-34

Könyvnyomda / Könyv- és papírkereskedés

Könyvkiadó és lapkiadóvállalat

Könyvkötészet / Cinkográfia / Vonalozóüzem

Üzletikönyv-gyártás / Borítékgyártás

Domborcímke-gyártás / Bélyegzőkészítés

Minerva Rt. Cluj-Kolozsvár, Brassai-utca 7. szám. 8340 — Felelős vezető: Kiss Márton igazgató